

Avrupa Birliği'nin Genişleme Politikası Yeni Dinamizm Batı Balkanlar

The New Dynamism of the European Union: The Western Balkans

Doç. Dr. Murat Ercan¹

Başvuru Tarihi: 06.11.2019

Kabul Tarihi: 28.11.2019

Özet

Avrupa Birliği kuruluşundan günümüze kadar uzanan süreçte genişleme politikalarını devam ettirmiş uluslararası sistemde ekonomik gücü etrafına toplayarak, üye Devletlerin refah seviyesini yükseltmiş Birliğe üye devletler ile büyük güç durumuna gelmiştir. Ekonomik gücü elinde bulunduran AB son zamanlarda ise İngiltere'nin birlikten ayrılma kararı almasıyla büyük buhran ile tanışma fırsatını elde etmiştir. Büyük buhran ile karşı karşıya kalan AB içerisinde düştüğü, buhrandan nasıl çıkacağını düşünürken beşinci genişleme dalgası ile 2008 ekonomik krizi, üye devletlerde yaşanan terör olayları, Arap baharı ile Avrupada yaşanan düzensiz göç politikaları ve mülteci sorunu, birlik içerisindeki üye devletlerde yükselen aşırı sağ politikalar ve Rusya'nın Balkanlar'ı kapsayan yayılcı politikasının artması sonucunda AB'ni endişe sarmıştır. Özellikle Rusya'nın etkisinin artması Uyuyan Güzel AB'ni uyandırmış Birliği yeni bir dinamizm arayışına sevk etmiş, AB'de çıkış kapısı olarak Batı Balkan Devletleri'ni görmüştür. Batı Balkan devletlerinin, AB açısından tarihsel ve kültürel öneminin yanında jeopolitik ve jeostratejik önemi bulunmaktadır. Balkanlar üzerinden yıllardır çevreleme politikası faaliyetlerini sürdüren Rusya'nın etkisi, AB'nin Batı Balkanlar genişleme politikasını devreye sokmasıyla bir nebze de olsa kırılmıştır. AB, Batı Balkanlar dinamizmi ile ekonomik ve siyasi gelişmelerini yeniden gözden geçirme imkânı bulmuş Batı Balkanları birden fazla devletin güç mücadelesi alanına dönüşmeden AB güvencesine almak amacıyla çalışmalarına hız kazandırmıştır. Bu çalışmanın amacı, AB'ni, Batı Balkanlara yönelten sebepleri ve Batı Balkanların AB açısından önemini, AB'nin tarihsel gelişim perspektifi doğrultusunda analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Genişleme Süreci, Batı Balkanlar, Çevreleme Politikası

Abstract

The European Union has continued its enlargement policies since its establishment to the present day by gathering economic power around the international system and increasing the welfare level of the member states and therefore became a major power with the member states of the Union. The EU, which holds economic power, has recently had the opportunity to meet the Great Depression with the decision of Britain to leave the union. Faced with the Great Depression, the EU fell into the crisis, thinking about how to get out of the crisis, the fifth enlargement act of 2008 economic crisis, terrorist events in member states, irregular migration policies in Europe with the Arab spring and refugee problem, rising right-wing policies in the member states and the EU's concern as a result of Russia's expansionist policy across the Balkans have led to great concern for EU. In particular, the increase in Russia's influence has awakened the Sleeping Beauty "EU", which led the Union to seek a new dynamism, and therefore the Western Balkan States were regarded as the gateway by EU. The Western Balkan States have geopolitical and geostrategic importance as well as historical and cultural importance for the EU. The influence of Russia, which has been conducting containment policy activities over the Balkans for years, has been broken to some extent with the EU's policy of enlargement of the Western Balkans. The EU had the opportunity to reconsider the dynamism and economic and political developments of the Western Balkans and accelerated its efforts in order to secure the Western Balkans to the assurance of the EU before it became a field of power struggle for more than one state. The aim of this study is to analyze the reasons that lead the EU to the Western Balkans and the importance of the Western Balkans for the EU in line with the EU's historical development perspective.

Keywords: European Union, Enlargement Process, West Balkans Containment Policy

Giriş

Avrupa Birliği kuruluşundan günümüze kadar uzanan süreçte genişleme politikalarını kurucu felsefesine dayanarak ilerletmeyi başarmış, uluslararası sistemde ekonomik gücü birliğin içerisinde toplayarak üye devletlerin ekonomik refah seviyelerini yükseltmiş, Birliğe üye olan devletlerin jeopolitik ve jeostratejik öneminden faydalanarak küresel ekonomik güç konumuna gelmiştir. Avrupa Birliği'nin, dünya sistemi içerisinde bugünkü konumunu elde etmesi kolay olmamıştır. Avrupa Birliği, evrimleşmesi aşamasında birden fazla sorunlar ile karşı karşıya kalmış olmasına rağmen; kurucu antlaşmalar, kurumsal değişimi öngören derinleşme politikaları ve yeni üye ülkeler kabulünü içeren genişleme süreçleri ile evrim süreçlerini tamamlamış bu politikalar doğrultusunda içerisine düştüğü sorunlu süreçlerden rahatlıkla çıkmıştır. AB'nin geçirdiği evrim süreçlerine bakıldığında; AB'nin bütünleşme çabalarına dinamizmi veren unsurlar olarak kurucu antlaşmalar, kurumsal değişim öngören derinleşme politikaları ve yeni üye kabulünü içeren genişleme süreçleri karşımıza çıkmaktadır. AB oluşum süreci içerisinde karşılaştığı sorunları bu politikaları yürürlüğe koyarak aşmaya çalışmıştır. Günümüzde AB, ekonomik kriz, terör tehdidi, Arap Baharı sonrası düzensiz göç ve mülteci sorunları, aşırı sağın yükselişe geçmesi, AB üye devletlerinin içerisinde milliyetçi söylemlerin yükselmesi, Brexit ve son zamanlarda ise Rusya'nın, Balkanlar'ı kapsayan yayılmacı politikaları gibi sorunlarla karşı karşıya kalmış durumdadır. Bu sorunların etkisi altında olan AB tekrar geçmişte yaşadığı ve içerisinden zor çıktığı duraklama dönemine girmiştir. Özellikle Rusya'nın 21. yüzyılda tekrar küresel aktörlüğe soyunup Balkanlar'a yayılmacı politika izlemesi AB ülkelerini tedirgin etmiştir. Bugün AB hem Rusya'nın Balkanlar'a yayılmacı politikasının önüne geçmek hem de yaşadığı duraklama sürecinden kurtulmak için Birliğe yeni bir dinamizm katmak amacıyla Batı Balkan ülkelerinin Avrupa bütünleşme sürecini destekleyerek bölgeye yönelik genişleme sürecini başlatmıştır. "Avrupa Birliği'nin Genişleme Politikası; Yeni Dinamizm Batı Balkanlar" başlıklı, çalışmada öncelikle Avrupa Birliği'nin genişleme politikaları analiz edilerek, bu genişleme politikalarının AB'ye yeni bir dinamizm katıp katmadığı tartışılacaktır. Akabinde ise AB'nin Batı Balkan ülkelerine yönelik başlattığı bu genişleme sürecinin birliğe etkileri analiz edilecektir.

Avrupa Birliği'nin Kuruluş ve Genişleme Felsefesinde Din Kardeşliği ²

Avrupa'da bir birleşik devlet oluşturma fikri çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Bu düşüncelerin gelişimini VIII. yüzyıllara kadar götürebiliriz. VIII. yüzyıllarda Avrupa'da bir birleşik devlet oluşturulması fikrinin gelişiminde iki önemli olay etkili olmuştur; ilki güçlü Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıdır. Roma'nın yıkılmasıyla Avrupa'da yüzyıllar sürecek kargaşa ve kaos ortamı yaşanmıştır. Çünkü Roma'nın yıkılmasıyla Avrupa'da pek çok irili ufaklı devlet veya devletçikler kurulmuş ve bu devletler uzun süre birbirleri ile savaşmışlardır. Avrupadaki bu kaostan kral Şarlman ortaya çıkmış ve Şarlman parçalanmış Avrupa'yı tekrar Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu etrafında birleştirmeye çalışmıştır (Haas, 2009, s. 217). Bu doğrultuda kral Şarlman öncelikle Orta Avrupa'nın tamamında hâkimiyetini sağlamış ve daha sonra bu hâkimiyet ile yetinmeyerek, bütün Avrupa'yı ele geçirme planları yapmıştır (Nelson, 2014, s. 125-126). Fakat bu planın gerçekleşmesi kilisenin desteğini almadan zor görünmekteydi. Dolayısıyla Şarlman'ın Avrupa'nın tamamını hâkimiyeti altına alabilmek için Papa'nın desteğini alması gerekmektedir. Bu doğrultuda Şarlman Papa III. Leon'un desteğini almaya çalışmıştır. Papa III. Leon Avrupa kıtasında Hristiyanlığın hâkimiyeti için kilise ve siyasetin birlik içinde olması gerektiğine inanmış ve Kral Şarlman'ın destekçisi olmuştur. Böylelikle Papa'nın desteğini alan Kral Şarlman hem Roma İmparatorluğu'nun tacını giymiş, hem de Avrupalı devletleri siyasal, dinsel ve kültürel açıdan Roma İmparatorluğu'nun etrafında birleştirmiştir. Böylece Kral Şarlman ve Papa'nın girişimiyle birleşik Avrupa düşüncesinin temelleri atılmış oldu (Pfetsch, 1987, s.16).

Avrupa'da bir birleşik devlet oluşturma fikrinin gelişmesindeki ikinci olay ise Türklerin steplerden şehirlere inmesidir. Özellikle Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi ve İstanbul'u fethetmesi Hristiyan dünyasını rahatsız etmiştir. Türklerin Anadolu ve Balkanlar'a geçmesine müteakip dönemin Avrupalı ülkeleri, Türkler/Müslüman karşı kilisenin öncülüğünde Haçlı ordusunu oluşturarak etrafında birleşmişlerdir (Frederic, 2012, s. 57). IX. Yüzyılın sonlarında Haçlı ordusu etrafında toplanan Hristiyan dünyası Kudüs'ü kurtarmak, Türkleri Balkanlar ve Anadolu'dan atarak Yakın Doğu'yu ele geçirmeyi planlamışlardır. Bu planı ise Hristiyan Avrupa dünyası, özellikle Papa II. Urbanus Clermont, Batıdaki Hristiyanların doğudaki din kardeşlerini Türklerin ve Arapların baskısından ve zulmünden kurtarmak için savaşmaları gerektiği ve bu görevin ise kendilerine tanrı tarafından verilen şerefli ve kutsal bir görev olduğunu ifade eden sloganıyla gerçekleştirmek istemiştir. Ayrıca Papaya göre Doğuda Türklerle karşı verilen mücadeleyle İspanya'da Müslüman Araplara karşı sürdürülen savaş aynı derecedeydi. Kutsal toprak ve din kardeşliği gibi söylemlerle Papa II. Urbanus, Akdeniz ve çevresine uzun süredir hâkim durumda olan İslam'ın gücünü kırmayı (Demirken, 2017) ve Anadolu, Balkanlar ve Yakın Doğu'daki Müslüman Arap ve Türk tehdidini bertaraf etmeyi istiyordu. IX. ve XI. yüzyıllarda Hristiyanlık etrafında birleşen Avrupalı devletler (Haçlı Orduları) Türkler/Müslüman ve Araplar karşısında beklediklerini bulamamışlardır. Haçlı ordularının, Türkler karşısında yenilgiye uğraması sonucunda Avrupalı filozoflar, düşünürler ve şairler Avrupalı devletlerin düşmana (Türkler/Araplar) karşı aralarındaki iş birliğinin sadece askeri alanda değil, siyasi alana da entegre ederek geliştirmeleri gerektiğini vurgulamaya başlamışlardır. Avrupa'da bütünleşmeyi savunan, bütünleşme teorilerinin fikir babaları Avrupa'da temeli "Hristiyan kardeşliğine" dayalı bir birlik kurulmasını dillendiriyorlardı. Başka bir ifadeyle bütünleşme teorilerinin fikir babalarına göre; Avrupalı devletlerin Türklerle karşı sadece askeri alanda birleşmeleri yeterli olmayıp, aralarındaki ilişkilerin geliştirilerek siyasi alana da yaygınlaştırılması gerekmektedir. Düşünürlere göre Hristiyan topluluklar arasında ilişkiler ne kadar genişletilirse kendi aralarındaki sorunlar son bulur böylelikle Kutsal Roma İmparatorluğu tekrar canlandırılır ve Avrupa kıtasında Hristiyan merkezli tek yönetim sistemi kurulabilirdi. Bu doğrultuda Hristiyan kardeşliğine dayalı olarak Avrupa'da Birleşik Avrupa Devletler Topluluğu veya Avrupa Birliği kurma düşünceleri filozoflar, düşünürler ve şairler tarafından her dönem dile getirilmiştir.

² Çalışmanın bu bölümü 2018 yılında Efeakademi yay. tarafından yayınlanan "Avrupa Birliği ve Türkiye ile İlişkiler" kitabından alınmıştır. "Avrupa Birliği Katılım Sürecinde Hristiyanlık Bir Faktör müdür?" 2018, ss.89-96.

Bu düşüncenin ilk fikir adamı İtalyan şair Dante'dir. Dante 1310 yılında yazdığı Monarchia adlı eserinde Hıristiyan kardeşliğine dayalı birlikten bahsetmektedir. Ayrıca Dante eserinde "Avrupa'da kültür birliği" fikrini savunmuş ve evrensel bir Monarşi kurulmasını önermiştir. Dante'nin önerdiği Monarşinin başında Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu bulunacaktı ve diğer hükümdarlar ise bu Monarşiye bağlı bulunacaktır(Canbolat,1998:71). Dante ile aynı dönemde yaşamış Fransız Pierre Dubois, 1306 yılında kaleme aldığı "De Recuperatione Terrae Sanctae" (Kutsal Toprakların Kurtarılışı) başlıklı eserinde Kudüs'ü Müslümanların elinden kurtarmak için Avrupalı Hristiyan devletler ve prenslikler arasında bir konsey kurulması ve Avrupalı devletlerin ve prensliklerin kendi aralarındaki sorunları bu konsey çerçevesinde çözmesini önermiştir. Ayrıca Dubois eserinde bu konseyin başında Fransa'nın bulunmasını dile getirmiştir(Çağrı,Karluk& Dural,2016:23).

15.yüzyılda Avrupa'da Hıristiyanlık değerlerini ön plana çıkartan bir diğer kişi Papa II. Puis'tir. Türklerin Avrupa'ya çıkmasıyla birlikte Hristiyan Avrupalı devletler kendilerini uzunca bir süre Türk tehdidi altında hissetmiştir(Helmrath,2017). Avrupa'daki Türk tehdidi algısı 1450'li yılların sonlarında Papa II. Puis'in Avrupalı Hristiyan devletlerinin Türklere karşı birleşme çabasına sahne olmuştur(Konrad,2017-Mertens,1997:41). Çünkü bahsedilen dönem Osmanlı Devleti'nin zaferden zafere koştuğu dönemdir. Papa II. Puis ise Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki ilerleyişini durdurabilmek amacıyla Haçlı ordusunu kurmak adına çok çaba sarf etmiş, fakat başarılı olamamıştır. Papa II. Puis'in bu çabası Türklerin fütuhatını engelleyememiş ve istenilen aksine Türkler, Avrupalılar için her geçen gün daha da büyük bir tehdit oluşturmuştur.

17. yy. sonlarında ise Fransız Emeri Cruce "Söylevler" (*Nouveau Cynee*) başlıklı eserinde Avrupa'da aynı değeri benimsemiş devletlerin büyükelçilerinden oluşan Avrupa Konseyi'nin kurulmasını önermiştir. Cruce'nin aynı değer olarak ifade ettiği şey, Hristiyanlık değerleri ve kültürüdür. Cruce bu değerler etrafında birleşmede zorluk çıkartan devletlere karşı askeri güç kullanılması gerektiğini eserinde savunmuştur(Majer,2014:50). Aynı dönem yaşamış İngiliz William Penn(1693) ve Fransız, Abbee de St. Pierre(1713) kaleme aldıkları eserlerinde Hıristiyan devletler arasında bir üst örgütlenmeden bahsetmektedirler. William Penn, "Avrupa'nın Şimdiki ve Gelecekteki Barışı Üzerine Deneme" adlı eserinde Avrupa'da barış ve istikrarın sağlanabilmesi için Avrupa Parlamentosunun kurulmasını ve bu parlamentoya Rus ve Osmanlı temsilcilerinin de katılmasını önermiştir(Mor,2010:1). Abbee de St. Pierre *Avrupa'da Kalıcı Barış Tasarısı* adlı eserinde Hıristiyan Avrupalı devletlerin örgütlenmesini savunmuş ve bu doğrultuda 24 Hristiyan devletten oluşan La Haye merkezli bir senatonun kurulmasını ve bu senatonun emrine ise düzenli bir ordunun verilmesini önermiştir(Ağır,2010:1). St. Pierre'nin önerisinde Müslümanlara yer verilmemiştir(Çakmak,2005:14).

Aydınlanma çağının düşünürlerinden J. J. Rousseau Avrupa'da savaşların son bulması ve barışın tesisi için Avrupalı devletler arasında ulus üstü bir yapının kurulması gerektiğini savunmuştur. Rousseau'nun ulus üstü olarak belirttiği sistem Avrupalı devletler arasında federal bir birlik kurulmasıdır. Ayrıca Rousseau'nun önerdiği "federal birlik", üye devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamak amacıyla yaptırım gücüne de sahip olacaktır(Canbolat,1998:69-70). Alman düşünür Immanuel Kant ise 1795 yılında yazdığı Ebedi Barış Üzerine adlı eserinde ortak değer ve ilkelere saygılı devletler arasında ulus üstü niteliğe sahip Avrupa Birleşik devletleri kurulması fikrini savunmuştur(Çağrı,2013:3). Ayrıca Immanuel Kant birliğe üye olan devletlerin aralarındaki sorunları hukuka dayalı yöntemlerle çözmesi gerektiğini önermiştir. Immanuel Kant'ın bu fikri 1849 yılında Fransız yazar Victor Hugo tarafından da desteklenmiştir. Victor Hugo Avrupa kardeşliğine inanmış bir kişidir. Bu doğrultuda "ABD nasıl yeni bir dünyayı taçlandırdıysa, bir gün gelecek Avrupa Birleşik Devletleri de eski dünyayı süsleyecektir..." açıklamasını yapmıştır. Avrupa kardeşliği çerçevesinde *Avrupa Birleşik Devletleri fikrine inanan* Victor Hugo bu düşüncelerinin hayata geçirilebilmesi için Avrupa Birleşik Devletleri adında dergi çıkartarak birlik oluşturulması için çalışmalar yapmıştır(Frank,1987:18). 19. yüzyılın bir diğer ismi ise Fransız Sosyolog Saint Simon, Avrupa'ya tek parlamentolu ve tek yönetimin hâkim olduğu ortak dış politika ile ekonomik ve kültürel politikaların uygulandığı federal bir yapı kazandırılması gerektiği önermiştir. Saint Simon eserlerinde 1800'lerin başlarında Napolyon'un bile kendi düşünceleri çerçevesinde hareket ettiği, fakat

Avrupa'da tek parlamento ve tek yönetimin hâkim olması gerektiği düşüncesine İngiltere'nin karşı olması nedeniyle Napolyon'un savaşmak zorunda kaldığını belirtmektedir. Saint Simon çalışmalarında ortak değer ve düşünceler çerçevesinde "Birleşik Avrupa Devletleri" birliğinin kurulmasını savunmuştur(Walter,1998:20-23).

Yukarıda verilen şair, yazar ve düşünürlerin vermiş olduğu örneklerden de anlaşılacağı üzere, XX. yüzyıla kadar filozoflar ve şairler tarafından dillendirilen Avrupa Birliği veya Avrupa Birleşik devletleri fikrinin Hristiyan kardeşliği üzerine inşa edildiği görülmektedir. Her ne kadar uzunca bir süre Avrupa'da bir birlik kurulmasına dair fikir ve öneriler sunulmuş olsa da, bu fikirler sadece düşüncede kalmış, Avrupa'daki güç mücadelelerini ve savaşları durduramamıştır. Çünkü bu düşünceler şairler, filozoflar ve zaman zaman din adamları tarafından savunulmuş ancak devlet adamları ve siyasetçiler, ulusal çıkarlar ve kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri için bu fikirleri benimsememişlerdir.

XX. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'da ulus üstü bir yapı oluşturulması fikri Kont Richart Coudenho ve Kallergi, Aristide Briand, İtalyan Altiero Spinelli, Jean Monnat, George Marshall gibi siyasetçilerden gelmiştir. Her ne kadar siyasetçiler direk Hıristiyanlığa vurgu yapmamış olsalar da, bu kişiler Avrupa'nın ortak değer ve kültürünü ön plana çıkartmışlardır. Dolayısıyla bu düşüncelerin bugünkü AB'nin genişleme politikalarına etkisi yoktur dememiz yanlış olur. Çünkü AB üyesi ülkelerin vatandaşları, bilim adamları ve siyasetçileri birliğin Hıristiyan kardeşliğine dayalı bir Birlik olduğu düşüncelerini son zamanlarda sık sık dile getirmektedirler. Ayrıca AB'deki aşırı sağın yükselmesi ve ırkçı eylemlerin artmasının bu düşüncelerin dışa aktarılmasının sonucu olduğunu ifade edebiliriz.

Avrupa Birliği'nin Genişleme Politikaları ve Amaçları

Temeli din kardeşliği üzerine inşa edilen ve XX. yüzyılın ortalarında bir barış projesi olarak gelişen Avrupa Birliği, kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte 6 genişleme süreci yaşamıştır. Bu genişleme dalgalarına bakıldığında AB'nin birliğe üye olmak isteyen ülkede aradığı ilk şart ülkenin Avrupa kıtasında olmasıdır. İkincisi ise birliğe üye olmak isteyen ülkenin ortak değere ve tarihe sahip olması gerekmektedir. Burada ortak değer olarak ifade edilen demokrasi, insan hakları vs. bunun yanında birliğe katılmak isteyen aday ülkenin dini bakımında da aynı duygu ve düşünceye sahip olması gerekmektedir. Üçüncüsü ise AB, birliğe katılmak isteyen ülkenin stratejik önemine bakmaktadır. Yukarıda ifade edilen çerçevede AB'nin genişleme sürecine bakıldığında, AB ilk genişlemeyi 1972 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka ile yapmıştır. Bu ülkeler içerisinde özellikle İngiltere, AB için önem arz etmekteydi. Bilindiği üzere İngiltere, 1940'lı yılların sonlarında Sovyet Rusya'nın, Avrupa kıtası üzerinde baskısını artırması neticesinde Fransa ve Benelux ülkeleri ile 17 Mart 1948 tarihinde ekonomik ve askeri iş birliğini içeren Brüksel antlaşmasını imzalamıştır. Bu oluşum sonrası İngiltere, 1952 yılında Avrupa Kömür Çelik Topluluğu(AKÇT) oluşturulurken bu oluşumu desteklemesine rağmen AKÇT'nin kurucu üyesi olarak topluluğa katılmamıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasının hemen ertesinde İngiltere, uluslararası sistemde ekonomik gücü etrafında toplayabilmek ve Avrupa Ekonomik Topluluğu(AET) ile rekabet edebilmek için Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'nin(EFTA'nın) kurulmasına öncülük etmiştir(Karluk,2011:85). Fakat İngiltere EFTA'dan umduğunu bulamamıştır. EFTA'dan umduğunu bulamayan İngiltere yönünü AET'ye çevirmiştir. Bu doğrultuda İngiltere AET'ye dâhil olabilmek için büyük çaba sarf etmiştir. Fakat Fransa İngiltere'nin AET politikasına karşı çıkarak dönemim Fransız Cumhurbaşkanı De Gaulle 1962-1968 yılları arasında Londra'nın AET üyeliğini bloke etmiştir. Fransız Cumhurbaşkanı De Gaulle'nin İngiltere karşıtlığı topluluk içerisinde uzun bir süre siyasi krize neden olmuştur. AET içerisindeki bu siyasi kriz ancak 1969'da De Gaulle'nin istifa etmesi ve İngiltere'de iktidarın değişmesi ile son bulmuştur. İki ülkede iktidarın değişmesi ile birlikte İngiltere, Danimarka ve İrlanda topluluğa ilk katılan ülkeler olmuştur. Bu genişleme ile AET hem topluluk içerisindeki siyasi krizi çözmüş hem de Sovyet tehdidine karşı güçlenmiştir. Ayrıca İngiltere ile birlikte AET'ye katılan diğer ülkeler ile birlikte topluluk ailesinin sayısı artmış ve topluluk yeniden şekillenerek yeni politik alanların önünü açmıştır.

AET'nin ikinci ve üçüncü genişleme dalgası 1 Ocak 1981 ve 1 Ocak 1986 tarihlerinde Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in topluluğa dâhil edilmesi ile gerçekleşmiştir. Peki, AET Yunanistan'da hem siyasi hem de ekonomik sıkıntılar olmasına rağmen neden Atina'yı topluluğa dâhil etmek istemiştir? Yunanistan'ın üyeliği hususunda AET'nin hem stratejik hem de toplumsal olarak olaya yaklaştığını belirtebiliriz. Stratejik olarak bakıldığında Yunanistan'ın AET'ye dâhil edilmesi ile topluluğun sınırları güneye- yani Akdeniz'e doğru genişlemiştir. Böylelikle AET'nin hem Akdeniz'deki sınırları hem de yayılma alanı genişletilmiş oldu. Diğer taraftan AET Yunanistan'ın üyeliğini duygusal nedenlerle çok istemiştir. Çünkü Yunanistan demokrasinin beşiği ve eski Antik Yunan medeniyetinin tarihteki izlerini barındırıyordu. AET ise o dönemler Avrupa medeniyeti için bir dayanak aramaktaydı. AET Yunanistan'ı topluluğa dâhil ederek Avrupa kültürünü, Yunan kültürü ile zenginleştirmeyi hedeflemiştir. Başka bir ifade ile AET gerek siyasal gerekse ekonomik olarak iyi olmayan Yunanistan'ı topluluğa dâhil ederek hem Atina'da hem de topluluk içerisinde sağlam ve kalıcı bir demokratik sistemi inşa etmeyi hedeflemiştir. Atina'nın 1981 yılında AET'ye dâhil edilmesi sonucunda hem Yunanistan siyasi ve ekonomik kazançlar elde etmiş, hem de AET sağlam bir demokrasi ağı inşa etmiş oldu.

AT üçüncü genişleme dalgasını 1 Ocak 1986 tarihinde İspanya ve Portekiz'i topluluğa dâhil ederek gerçekleştirmiştir. Fakat AT üyesi ülkeler, İspanya ve Portekiz'i topluluğa dâhil etmeden önce bu ülkelerin üyeliğe kabul edilip edilmeyecekleri hususunda çok sert tartışmışlardır. Örneğin, AT üyesi ülkeler, İspanya ve Portekiz'in topluluğa tarım ve işçilerin serbest dolaşımı konularında büyük yük getireceğini ileri sürmüşlerdir. Fakat uzunca süren tartışmalardan sonra AT bu iki ülkeyi jeopolitik açıdan değerlendirerek İspanya ve Portekiz'in üyeliğini onaylamak zorunda kalmıştır. Hatta AT bu genişleme dalgası sonrasında kurucu antlaşmada reform yapılmasını öngören Avrupa Tek Senedi'ni imzalayıp hayata geçirmiştir. Zira AT, bu genişleme süreci ile hem üye devlet sayısını arttırmış hem de yapılan reform hareketleri ile topluluğun derinleşip gelişmesini sağlamıştır.

Soğuk Savaş'ın bitmesi ile komünizm yıkılmış ve savaşın simgesi olan Berlin Duvarı yıkılarak Doğu ve Batı Almanya birleşmiştir. Bu birleşme ile her ne kadar AB'nin üye sayısında bir değişiklik olmasa da birliğin nüfusu artmıştır. Bu defacto birleşme ile Avrupa Birliği'ndeki Sovyet Rusya'nın etkisi kırılmış ve birlik rahat bir nefes almıştır.

Avrupa Birliği dördüncü genişleme sürecini Güney Avrupa ülkelerine kıyasla ekonomik olarak daha gelişmiş ve demokrasinin tüm kurumları ile daha iyi işlediği Kuzey ülkeleri Avusturya, İsveç, Finlandiya ile gerçekleştirmiştir (İKV, <https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=281>, 15.09.2019). Birliğin ortak para birimi "Avro"ya geçmeye çalıştığı ve genişlemenin AB'nin gelişiminde önemli bir araç olarak görüldüğü bir dönemde zaten "Avrupalı" olarak addedilen bu ülkelerin başvurusu Belçika'nın olumsuz tavrına rağmen olumlu karşılanmıştır (Ercan, 2018, s. 57). Avrupa Birliği'nin bu genişlemesi Hitler'in Avusturya'yı ilhak etmesi ve daha sonra buna bağlı olarak Soğuk Savaş boyunca devam eden gelişmeler ile ilgilidir, şeklinde ifade edilirse yanlış olmaz herhalde. Çünkü 11 Mart 1938 tarihinde Hitler'in emrindeki Alman orduları Avusturya'yı ilhak ederek Viyana'yı Almanya ile birleştirmiştir (Ekinci, 2018, s.1615). Bu ilhak üzerine Sovyet Rusya 1955 yılında Avusturya'nın egemenliği tekrar tesis etmek için hazır olduğu belirtmiştir. Sovyet Rusya'nın bu girişimi karşısında Avusturya'nın daimi tarafsızlığı kabul etmesi ile birlikte taraflar arasında Nisan 1955'te Moskova Deklarasyonu imzalanmıştır. Moskova Deklarasyonu'na bağlı olarak Avusturya tarafsızlığını onaylayarak kendi anayasasında da yer vermiştir. Bağımsız ve demokratik Avusturya'nın yeniden inşasını öngören bu bildirge bağımsızlık, insan hakları, Avusturya'yı Nazilerden ayırma ve tazminat gibi konuları içermektedir. Avusturya'yı tarafsızlaştıran 15 Mayıs 1955 tarihli Devlet Antlaşması'nın 1. Maddesi; "*Müttefik devletler ve ortakları Avusturya ve Almanya arasında siyasi veya ekonomik birlik kurulmasının yasaklandığını beyan ederler. Avusturya bu çerçevedeki sorumluluklarını tamamıyla kabul ederek ne şekilde olursa olsun Almanya ile siyasi veya ekonomik birliğe girmekten kaçacaktır. 2. Madde ise böyle bir birleşmeyi önlemek için Avusturya, doğrudan veya dolaylı da olsa siyasi ve ekonomik bağımsızlığını veya toprak bütünlüğünü zedeleyecek ya da Almaya ile siyasi veya ekonomik birliğe yol açabilecek hiçbir anlaşma imzalamayacak, faaliyet göstermeyecek veya önlem almayacaktır*" (Karluk, 2011, s.

94-95). Belçika yukarıda ifade edilen nedenlerden ötürü Avusturya'nın birliğe üye olamayacağını ileri sürerek karşı çıkmıştır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği, Belçika'nın çekincesinin ortadan kaldırılması için komisyon oluşturmuştur. Oluşturulan komisyon Avrupa Konseyi'ne raporunu sunmuştur. Komisyon raporunda; Belçika'nın ileri sürdüğü gerekçelerin ciddi bir sorun olmadığını belirtmiş, eski defterlerin tekrar tekrar açılıp gündeme getirilerek, birliğin önünün kapatılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Bu rapor doğrultusunda Belçika çekincesini kaldırmış Avusturya, Finlandiya ve İsveç 1 Ocak 1995'te AB üyesi olarak birliğe katılmıştır (Ercan, 2018, s. 58). Böylelikle hem AB'nin sınırları Kuzey ve Orta Avrupa'yı kapsayacak şekilde genişlemiş hem de birlik küresel güç olma yolunda önemli bir yol kat etmiştir. Ayrıca bu genişleme sonrası AB bir önceki genişleme sürecinde olduğu gibi kurucu antlaşmada reform yapmış ve 1997 yılında imzalanan, 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile derinleşme ve gelişme hususunda ciddi adımlar atmıştır. Bu çerçevede AB, 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile AB vatandaşlığının ulusal vatandaşlığın üstünde olmayacağını ifade edilmiştir. Ayrıca Amsterdam Antlaşması ile Ortak karar alma mekanizmasının kapsamı, Avrupa Para Sistemi, İstihdam yaratma, fırsat eşitliği, halk sağlığı, sahtecilik, şeffaflık ve veri güvenliği gibi konuları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ayrıca Amsterdam Antlaşması ile insanların serbest dolaşımı, sığınma ve göç konuları (Europäische Union, <https://europa.eu/europeanunion/sites/europaeu/files/docs/>, 12.08.2019). Ek bir madde ile kurucu anlaşmaya dâhil edilmiştir.

Avrupa Birliği 1 Mayıs 2004 tarihinde Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Letonya, Estonya, Malta ve GKRY, 1 Ocak 2007 tarihinde Bulgaristan ve Romanya'yı birliğe üye yaparak beşinci genişlemeyi gerçekleştirecektir. Soğuk Savaş'ın hemen ertesinde başlatılan bu sürece öncelikle kurucu üyelerin pek çoğu karşı çıkmış ve hatta AB bu süreç içerisinde ikiye ayrılmıştır. Karşı çıkan üye devletlerin gerekçeleri Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin demokrasi ve ekonomik bakımından oldukça AB standartların gerisinde olduğunu ve bu ülkelerin birliğe uyum sağlamaları AB'ye büyük külfet yükleyeceğini ileri sürmüşlerdir. Destek olan diğer grup ise Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin birliği yükleyeceği külfetten ziyade bu grup durumu kültürel ve stratejik olarak değerlendirmiş ve aynı kültüre sahip Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin komünizmin etkisinden kurtararak Avrupa ailesine kazandırma tezini savunmuşlardır. Başka bir ifade ile Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin birliğe üyeliğini savunun ülkeler Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin öncelikle birlikte ilişkilerini sağlanması gerektiği ve sonrasında da bu ülkelerden Avrupadaki siyasi ve ekonomik sistemi kabul etmeleri ve kendi sistemlerini hızla uyumlu bir hale dönüştürmelerini beklenmekteydi (Dinç, 2011, s.223). Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin birliğe katılım dilekçeleri AB tarafından kabul edilmiştir. AB tarafından katılım başvuruları kabul edilen aday ülkeleri Kopenhag kriterleri çerçevesinde değerlendirilerek birliğe uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Fakat aday ülkelerden bazıları kriterleri yerine getirmeden, yani AB'ye uyum sağlamadan birliğe 1 Mayıs 2004 tarihinde üye olmuşlardır. Her ne kadar 1 Mayıs 2004 tarihli genişleme bugün birlik içerisinde önemli sorunlara neden olmuş olsa da genişlemeye stratejik ve jeopolitik açıdan bakıldığında AB, bu genişleme ile önemli kazanımlar elde etmiştir diyebiliriz. AB'nin kazanımları şu şekilde ifade edilebilir; Birinci olarak, Akdeniz, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan 2004 ve 2007 genişleme dalgasını bugün her ne kadar Avrupadaki her türlü siyasi, sosyal ve ekonomik sorunların nedeni olarak gösterilmiş olsa da, bu genişleme süreci AB için büyük bir başarı olmuştur. Daha önceki genişleme süreçlerinde olduğu gibi AB'nin 2004 ve 2007 yıllarındaki genişleme politikası ile Avrupa kıtasındaki barış, istikrar ve demokrasi alanı genişletilmiş; pazar alanı büyütülerek yeni iş olanakları yaratılmıştır. Böylelikle küresel düzeyde AB'nin ekonomisi daha da güçlenmiştir. Bugün geniş iç Pazar ve güçlü ekonomisi ile AB, küresel sistemin en önemli ve büyük ekonomi alanını elinde bulundurmaktadır. Bu geniş ekonomi alanı ise Avrupa'nın refahını yükselttiği gibi AB'nin küresel sistemdeki rekabet gücünü artırmıştır. İkinci olarak AB, Yunanistan'ın yanında Romanya ve Bulgaristan gibi ülkeleri birliğe dâhil ederek hem birliğin Balkan coğrafyasındaki sınırını genişletmiş hem de birliğin bölgedeki etkisini artırmıştır. Başka bir ifade ile Yunanistan'ın birliğe sağladığı avantajla AB hem ilgisini bölgeye yönlendirmiş, hem de bölge ülkelerine hamilik yaptığı imajını tüm dünyaya yaymıştır. AB'nin bu genişleme dalgasıyla sadece Karadeniz'e kıyası olmakla kalmamış aynı zamanda da AB hiç olmadığı kadar kendini

bölgede ciddi sorumluluk altına sokmuştur. Ayrıca AB, Balkan coğrafyasındaki Romanya ve Bulgaristan gibi ülkeleri olası Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri baskısı karşısında birliğin çatısı altında koruma altına almıştır. Bu genişleme dalgası sonucunda AB, kendi iç politikasında da ciddi değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır. Örneğin Lizbon Anlaşması ile AB, anayasa, demokrasi, insan hakları, güvenlik, birlikten ayrılma, istihdam, ortak dış politika gibi konularda küresel güç yolunda önemli adımlar atmıştır.

AB'nin Yeni dinamizmi Batı Balkanlar "Balkanizm"

AB, Beşinci genişleme dalgası sonrası 2008 ekonomik krizi, pek çok üye devlette yaşanan terörist eylemler, Arap Baharı ile Avrupada yaşanan düzensiz göç ve mülteci sorunu, Brexit, aşırı sağın yükselişi, popülist politikalar ve Rusya'nın Balkanlarda artan etkinliği gibi küresel sorunlarla yüz yüze kalmıştır. Özellikle aşırı sağ politikalar, İngiltere'nin birlikten ayrılma çabası ve mülteci sorunu, AB'yi ciddi sıkıntılara sokmuş ve birliğin ilerleyişini durdurmuştur. Bilhassa Rusya'nın Balkan coğrafyası üzerinde etkinliğini arttırması AB'yi yeni arayışlara sevk etmiş, 2017 ve 2018 yılları arasında AB'nin Batı Balkan ülkelerinin birlikle bütünleşme konusunu gündemine almasına neden olmuştur. Böylelikle AB hem Balkanlar'da oluşması muhtemel olan Rusya etkisini kırmak hem de birliğe yeni bir dinamizm kazandırmayı hedeflemiştir.

Son dönem AB'nin Batı Balkanlar politikasına bakıldığında, birlik 2014 yılı itibariyle Almanya Şansölyesi Merkel'in ön ayak olduğu ve yılda bir kez olmak üzere düzenlenen Batı-Balkanlar Zirvesi³ düzenlenmektedir. AB'nin 2014 yılından itibaren düzenlediği bu zirvelerin asıl amacının Batı Balkan ülkelerini birlik politikalarına uyumlu hale getirerek entegre olmasını sağlamaya çalışmak olduğunu söyleyebiliriz. Bu zirvelere Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Makedonya, Sırbistan ve Karadağ, AB'nin önde gelen ülkelerinin temsilcileri ile AB kurumlarının temsilcileri katılmışlardır. 2017 yılında düzenlenen Batı Balkanlar Zirvesi'nde Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un yaptığı konuşma oldukça dikkat çekicidir. Macron konuşmasında, AB'nin çok yavaş ve çok verimsiz olduğunu ifade etmiş akabinde de Avrupa'yı kendi içinde güçlendirmek ve AB'ye yeni bir rota belirleme amacıyla hazırladığı önerileri sunmuştur. Macron'un önerisinde, öncelikle NATO'dan bağımsız ortak bir "Avrupa Savunma Gücü'nün" oluşturulması, sınırların güçlendirilmesi, sığınma süreçlerinin hızlandırılması, ortak tarım politikası ve dijital teknolojide başarıyı artırmak amacıyla bir Avrupa kurumu kurulması gibi fikirlere yer vermiştir. Ayrıca Macron, AB üyesi devletlere seslenerek, AB'nin Batı Balkan ülkelerine kapılarını açması gerektiğini vurgulamıştır. Macron konuşmasında eğer AB sırtını Batı Balkan ülkelerine dönerse bu ülkelerin rahatlıkla Türkiye ve Rusya'nın etkisi altına girebileceklerini belirtmiştir. Macron'un konuşmasından sonra 2018 Şubat ayında AB hızlıca Batı Balkan ülkelerinin AB'ye uyumlaştırılması çerçevesinde Batı Balkanlar'la güven veren bir genişleme perspektifi ve AB ile ilişkilerin artırılması" stratejisini hayata geçirmiştir. Aynı yılın Nisan ayında AB Komisyonu, Makedonya ve Arnavutluk ile katılım müzakerelerine başlaması yönünde tavsiyede bulunmuştur. 2018 Mayıs ayında düzenlenen Batı Balkanlar Zirvesi'nde Avrupa Parlamentosu başkanı Antonio Tajani stratejik olarak Sırbistan ve Karadağ'ın, AB'ye üyelik için en yakın iki ülke olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca aynı zirvede Avusturya, Almanya ve İngiltere Başbakanları yaptığı konuşmada Batı Balkan ülkelerinin önemini vurgulayarak birbirleri ile sorunları olan Batı Balkan ülkelerinin hızlıca aralarındaki sorunu çözmelerini istemişlerdir. Özellikle Avusturya Başbakanı Sebastian Kurz, Batı Balkan ülkelerinin tarihsel ve kültürel önemini vurgulayarak bölgenin sadece coğrafi olarak değil, aynı zamanda duygusal olarak da Avrupa'nın bir parçası olduğunu belirtmiştir (Özgen,2019). Avusturya Başbakanı'nın ifadesinden de anlaşılacağı üzere, Avusturya geçmişteki Balkanlar'a yayılma politikalarını hale devam ettirmek istediği görülmektedir. Fakat Avusturya Batı Balkanlar'da nüfus kurma politikasını birlik üzerinden yapılmasını önermektedir.

3 Bu zirveler sırasıyla, 2014'te Berlin, 2015'te Viyana, 2016'da Paris, 2017'de Trieste ve 2018'de Londra ve 2019'da Berlin Zirveleridir.

2019 Nisan ayında Berlin'de düzenlenen Batı Balkanlar Zirvesi'nde ise her ne kadar Batı Balkan ülkelerinin bir-biri arasındaki anlaşmazlıklar ve Batı Balkan ülkeleriyle, AB arasında iş birliği üzerinde durulmuş olsa da asıl konunun Avrupa'nın güneydoğu kanadında büyük güçlerin nüfuz için verdiği jeostratejik mücadele olduğunu belirtebiliriz. Ayrıca aynı zirvede Avrupalı liderler Bosna-Hersek'te hükümet kurulamaması, Sırbistan'da Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic'in protesto edilmesi ve Arnavutluk'ta yükselen milliyetçilik üzerinde durmuşlar ve bu sorunlara çözüm bulunamaz ise Batı Balkanlar'da durumun kötüleştiği uyarısında bulunmuşlardır. Aynı zirvede, durumu kötüleşen Balkan ülkelerinin ancak Rusya, Türkiye, Suudi Arabistan ve Çin gibi ülkeleri bölgeye yönleneceğini ve bu ülkelerin kolaylıkla bölge ülkelerini etkisi altına alabileceği mesajını vermişlerdir.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılıyor ki Çin, Rusya, Türkiye, Suudi Arabistan gibi ülkelerin Balkanlar'ın batısında etkisini artırması ve bu ülkelerin etkilerini daha da artırma çabaları Avrupa ülkelerini endişelendirmektedir. Son dönemlerde Çin'in Güneydoğu Avrupa ülkelerinde önemli yatırımlar yapması AB'nin dikkatinden kaçmamıştır. Bilhassa Çin'in liman ve maden işletmeleri ile köprü, demiryolu yapımı gibi altyapı projelerini desteklemesi Çin'in bölgedeki ekonomik nüfuzunun yanı sıra siyasi ağırlığını da artırmaktadır. Bölgede etkinliğini arttıran Çin'in yanında Rusya ve Türkiye'de alternatif aktörler olarak görülmektedir (Deutsche Welle, 2019). Rusya'nın bölgedeki en önemli hedeflerinin başında bölgede etkisini artırarak bölge ülkelerinin NATO gibi Batı örgütlerine üyeliğini engellemektir. Böylelikle Rusya, Balkanlar üzerinden hem Avrupa'yı çevrelemiş olacak hem de Avrasya politikası için önemli bir adım atmış olacaktır. Rusya bu hedefini hayata geçirebilmek için Sırbistan, Makedonya, Bosna-Hersek ve Karadağ gibi sorunlu ülkelerdeki milliyetçi partileri ve aşırı sağcı kesimleri destekleyerek etki kurmaya çalışmaktadır. Başka bir ifade ile Rusya, Batı Balkanlar'daki küçük ülkelerde bulunan milliyetçi ve aşırı sağcı kesimleri destekleyerek bu grupları kendi etkisi altına alıp Avrupa karşıtlığını artırarak yüzyıllardır planladığı hedefine ulaşmayı amaçlamaktadır.

Osmanlı Devleti 1912'de Balkan Savaşları'nın kaybedilmesi sonucunda, yüzyıllar boyunca kültürünü ve medeniyetini nakşettiği Balkan topraklarından çekilmiştir. 1990 yılından itibaren Batı Balkanlar'ın öneminin artmasıyla Türkiye Cumhuriyeti bölgeye geri dönmeye çalışmaktadır. Türkiye'nin bölgeye yeniden yönelmesine neden olan faktör ise 1980 sonrasında Balkanlar'da yaşanan büyük dönüşüm, yani bölgedeki sosyalist rejimlerin çökmesi ve eski sosyalist ülkelerin kapitalizme geçiş yapmaları olmuştur. Türkiye her ne kadar 1990 sonrası bölgeye dönüş yapmış olsa da Türkiye'nin kendi içerisinde yaşadığı sorunlardan dolayı Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa gibi başarılı olamamıştır. Fakat Türkiye'nin bölgeye yönelmesi başta Yunanistan olmak üzere AB üye ülkelerini endişelendirmiştir. Çünkü Türkiye'nin Balkanlara yönelik gerçekleştirdiği ekonomik, politik, askeri ve kültürel açılımlar AB ve Yunanistan'da "Türk-Müslüman ittifakı tarafından çevrelenme" korkusu yaratmıştır (Sancaktar, 2019).

Çevrelenme endişesi ile AB 2014 ve özellikle 2017 yılından itibaren Batı Balkan ülkelerini birliğe entegre etmeye çalışmaktadır. AB'nin bu çabasının veya politikasının Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin birliğe üye yapılmak istemesiyle örtüştüğünü belirtebiliriz. Beşinci genişleme dalgasıyla AB, Rusya'nın etkisindeki merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini önce birlik ile siyasi ve ekonomik ilişkiler kurdurup daha sonra bu ilişkileri derinleştirip bu ülkeleri birliğe üye olarak kabul etmiştir. Böylelikle AB, bölgeyi Rusya'nın çevreleme politikasından kurtardığını söyleyebiliriz. AB, Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinde uyguladığı stratejinin Batı Balkanlar stratejisi ile benzer özellikler taşıdığını ifade edebiliriz. AB, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Makedonya, Sırbistan ve Karadağ gibi Balkan ülkeleri ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmuş bu sayede Avrupalı değerleri bölgede yerleşik hale getirmeyi amaçlamıştır. Böylelikle AB hem Güneydoğu Avrupa'nın güvenliğini sağlayabilecek hem de Güneydoğu Avrupalılaştırmış olacaktır. Başka bir ifade ile AB hem güneydoğu sınırını Avrupalılaştırmış olacak hem de sınırındaki Çin, Rusya ve Türkiye gibi ülkelerin tehdidinden kurtulmuş olacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Temelleri Hıristiyan din kardeşliği üzerine atılan ve bir barış projesi olarak doğan Avrupa Birliği kurulduğu günden itibaren Avrupa'da hem barışı hem de istikrarı sağlamıştır. AB kurulduğu günden itibaren içerisinde bulunduğu krizlerden kendini revize ederek çıkmayı başarmıştır. AB'nin içinde bulunduğu krizlerden başarı ile çıkmasında etkili olan faktörlerin başında birliğin genişleme ve derinleşme politikalarının etkili olduğunu ifade edebiliriz. Bu erevede AB kurulduğu günden bugüne kadar geçirdiği süreçte pek çok kez kendini revize etmiş ve defacto birleşme ile toplam 6 genişleme süreci yaşamıştır. 1952–1987 yılları arasında AB ekonomik entegrasyon sürecini başarıyla tamamlamıştır. 1993 Maastricht Antlaşmasıyla birlikte AB, ekonomik entegrasyonun yanında siyasi entegrasyon sürecini de başlatmıştır. Siyasi entegrasyon çerçevesinde Ekonomik ve Parasal Birlik, Ortak Güvenlik ve Dış Politika ile İçişleri ve Hukuk alanında iş birliği başlıklarında yeni bir yapı tanımlanmıştır. 1997 Amsterdam Antlaşması ile Avrupa vatandaşlığı ve AB vatandaşlığı kavramlarını yürürlüğe koymuştur. Ayrıca Amsterdam Antlaşması ile AB karar alma mekanizmaları hususunda değişikliğe giderek Avrupa Parlamentosu'nun yasamadaki yetkisini arttırmıştır. 2003 Nice Antlaşması ile AB, Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu'ndaki üye ülkelerin oy dağımları ve Avrupa Komisyonu üye sayıları 1 Mayıs 2004'te birliğe yeni katılacak ülkeleri de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. 2007 Lizbon Antlaşmasının yürürlüğe girmesi ile AB'nin karar alma mekanizmalarındaki tıkanıklıkların giderilmesi ve birliğin daha demokratik ve etkili işleyen bir yapıya kavuşması hedeflenmiştir. Akabinde de AB belirlediği hedef doğrultusunda birliğin işleyişi, ortak karar alma sürecinde, birliğin daha fazla demokratikleşmesi, üye ülkelerin birlikten ayrılması ve yasama sürecinde kapsamlı değişiklikler yapmıştır.

Yarım yüzyıl boyunca gerçekleşen derinleşmenin yanında AB, yeni yeleri de birliğe kabul ederek derinleşen bir bütünleşmeyi sürdürmüştür. Bu iki süreci AB çoğunlukla birbirlerine paralel gerçekleştirmiştir. Artan üye sayısı, gelişiminin en başından itibaren Avrupa bütünleşmesinin bir parçası olmuştur. şunu da belirtmekte fayda var ki, AB'de her genişleme sürecinin başında krizler yaşanmıştır. Fakat AB'nin her bir genişlemeye stratejik yaklaşması neticesinde yaşanan krizler zme kavuşturulmuştur. Bu genişleme süreçleri AB'ye her defasında yeni bir dinamizm kazandırmıştır. Dolayısıyla AB'nin genişleme stratejisi, AB'nin geleceğe yönelik yapılanması ve birliğin yeniden şekillenmesinde özel bir önem taşımaktadır. Çünkü AB, tüm Avrupa lkelerinin dâhil olduğu güçlü bir kıta rgt kurarak küresel sistemde güçlü bir aktör olmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda AB gerçekleştirmiş olduğu genişleme süreçlerinde aday ülkelerin şu özelliğine bakmıştır; aday ülkenin jeopolitik konumu, kültürü, tarihi ve aday ülkenin AB'ye siyasi, ekonomik ne gibi getirisi olacak? AB'nin bugüne kadar gerçekleştirdiği genişleme politikalarına ve bu politikaların hedeflerine bakıldığında, AB'nin aday ülkenin yu-karıda belirtilen kriterleri taşıyıp taşımadığını dikkate aldığı görülmektedir.

Son dönemlerde, özellikle 1 Mayıs 2004 genişlemesinden sonra AB'de ciddi bir duraklama dönemi yaşanmaktadır. AB'nin duraklamasına neden olan olaylar ise şunlardır;

- 1) Bitmek bilmeyen 2008 ekonomik krizin etkileri
- 2) AB yesi ülkelerden yükselişe geçen aşırı sağ ve popülizm
- 3) Avrupa Ortak Ordusu tartışmaları
- 4) İngiltere'nin birlikten ayrılmak istemesi
- 5) Savaş ve çatışmalar neticesinde ülkelerini terk eden yabancılardan AB'ye gerçekleştirdiği düzensiz g
- 6) Fransa, İtalya ve Hollanda gibi ülkelerde hkmete karşı gerçekleştirilen protestolar
- 7) Terör

- 8) Güvenlik endişeleri
- 9) Açlık ve yoksulluk
- 10) Ticaret Savaşları
- 11) Rusya'nın Balkanlara yayılmacı politikaları

AB yukarıda sıralanan sorunlarla mücadele ederken ciddi bir duraklama dönemine girmiştir. Son dönemlerde AB kendine bu sorunların üstesinden gelecek ve AB'ye yeni dinamizm kazandıracak yeni çıkış yolları aramaya başlamıştır. Bu doğrultuda AB, 2017–2018 yıllarından itibaren Batı Balkanlara yöneldiği görülmektedir. Son dönemde Batı Balkanlar bölgesinin Avrupa bütünleşme sürecinde güçlü bir biçimde tekrar yer almaya başlaması, AB'nin yeni dinamizm arayışları çerçevesinde değerlendirilebilir. Zaten Batı Balkan ülkelerinin dış politika hedefleri Avrupa-Atlantik kurumlarıyla ilişkilerin geliştirilmesi yönündedir. Bunun farkında olan AB yönünü Batı Balkanlara çevirmiştir. AB'nin yönünü Güneydoğu Avrupa'ya yani Batı Balkanlara çevirmesinin nedenleri arasında yukarıda belirtilen sorunlarla mücadele edip birliğe yeni dinamizm kazandırmak gibi görünse de asıl nedenlerin başında Rusya'nın, Balkanlara ve Avrasya'ya yönelik yayılmacı politikaların önüne geçmek olarak belirtilebilir. Bilindiği üzere Rusya yayılmacı politikalarının hedefleri arasında Batı Balkan ülkeleri ile ilişkileri geliştirerek, özellikle Balkan coğrafyasındaki Sırbistan, Makedonya, Bosna ve Karadağ gibi sorunlu ülkelerdeki milliyetçi kesime destek verip bu ülkeler üzerinde etkisini arttırmayı hedeflemektedir. Böylelikle Rusya Balkanlar üzerinden hem Avrupa'yı çevrelemiş olacak hem de Avrasya politikası için önemli bir adım atmış olacaktır.

AB'yi Batı Balkanlara yönlendiren diğer neden 1912 yılında Balkanlar'dan kopan Türklerin 1990'dan itibaren tekrar Balkanlar'a dönmesidir. Türkiye'nin bölgeye yönelmesi başta Yunanistan olmak üzere AB üyesi ülkeleri tedirgin etmiştir. Çünkü Türkiye'nin Balkanlar'a yönelik gerçekleştirdiği ekonomik, politik, askeri ve kültürel açılımlar AB ve Yunanistan'da "Türk-Müslüman ittifakı tarafından çevrelenme" korkusu yaratmıştır. AB'yi endişelendiren sadece Türkiye ve Rusya değildir aynı zamanda da Çin'in bölge ülkeleri ile ilişkileri geliştirmesi ve Batı Balkan ülkelerinin alt yapı yapımlarında yardımcı bulunmasıdır. Başka bir ifade ile Çin'in Batı Balkan ülkelerini yardımlar ile etkilemeye çalışması AB'yi rahatsız etmektedir.

Bugün Türkiye, Çin ve Rusya tarafından çevrelenme endişesi içerisindeki AB, Batı Balkan ülkeleri ile ilişkileri geliştirerek Balkan coğrafyasını kendi etkisi altına almayı hedeflemektedir. Bunu gerçekleştirirken de beşinci genişleme dalgasında uyguladığı genişleme stratejisine benzer strateji çerçevesinde yapmayı planlamaktadır. Eğer AB Batı Balkan ülkelerini birliğe üye yapabilirse hem birliğin sınırları Güneydoğu Avrupa'ya genişlemiş olacak hem de AB, Rusya, Çin ve Türkiye tehdidini ortadan kaldırmış olacaktır. Ayrıca AB, Batı Balkan ülkelerini birliğin temel değerlerine göre entegre ederek bölgenin demokratikleşmesini sağlayacaktır. Böylelikle demokratikleşen Batı Balkan ülkelerinden AB'ye hem tehdit gelmeyecek hem de AB kendini daha güvenli hissedecek hatta bölgeden AB'ye gerçekleşen düzensiz göçün önüne geçmiş olacaktır. Fakat şunu belirtmekte fayda var ki, AB'nin Batı Balkan ülkelerini birliğe dâhil edebilmesi için öncelikle kendi içerisindeki ırkçı sağ eğilimli politikaların önüne geçmesi gerekmektedir. Şayet AB üye ülkelerdeki ırkçı sağ popülist politikaların önüne geçemez ise Batı Balkan ülkelerini birliğe üye yapamaz, güneydoğu sınırını Avrupalılaştıramaz ve AB'ye yeni bir dinamizm kazandıramaz. Hatta AB yeni dinamizm kazanamayacağı gibi elindeki küresel gücüde kaybetmek ile karşı karşıya kalabilir. Burada Batı Balkanları sadece güvenlik çerçevesinde düşünmemek gerekmektedir. Çünkü Batı Balkanlar, AB için yeni bir pazar alternatifi de yaratmaktadır. AB'ye dâhil olmuş Batı Balkanlar, özellikle son dönemlerde yaşanan ticaret savaşları noktasında gerek Çin gerekse ABD karşısında ve AB'nin enerji hususunda önemli bir güç haline getirebilir.

Kaynakça

- Ağır, H.(2010). "Avrupa Bütünleşmesi ve Genişlemesi" (ed.).Muhsin Kar, *Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye*. Bursa: Ekin Yayayınları.
- Canbolat, İ. S.(1998). *Uluslarüstü Sistem Avrupa Birliği*. Alfa Yayınları.
- Çakmak, H.(2005). *Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri*. Ankara: Barış Yayınevi.
- Delouche, F.(2012). *Das europische Geschichtsbuch: Von den Anfngen bis ins 21. Jahrhundert*. Ausburg: Klett-Cotta Verlag.
- Demirken, I.(2017,1 Ocak). Haçlı Seferleri ve Türkler.<https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=37318>.
- Deutsche Welle (2019,10 Ekim). "Berlinde Batı Balkan zirvesi" <https://www.dw.com/tr/berlinde-bat%C4%B1-balkan-zirvesi/a-48528787>.
- Dieter, M. (1997).Funktionen und Überlieferung lateinischer Trkenreden im 15. Jahrhundert, Ed: Erkens, Franz Reiner, *Europa und die osmanische Expansion im ausgehenden Mittelalter*. Berlin: Duncker&Humbold.
- Dinç, C.(2011) Avrupa Birliğinin Beşinci Genişlemesi: Ana Temalar ve Faktörler. Eskişehir *Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, s. 6(2), 201-233.
- Diwald, H.(1978), *Geschichte der Deutschen*, Frankfurt: Propylen Verlag.
- Ekinci, O.(2018). Kültürün İlhakından İlhakın Kültürüne: Almanya İle Avusturya'nın Birleşmesi (Anschluss). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Eylül Sayısı, 22(3), 1603–1630.
- Ercan, M.(2018). *Avrupa Birliği ve Türkiye İle İlişkileri İlişkilerin Tarihi, Sorunları, Kurguları, Senaryoları ve Geleceği*. İstanbul: Efeakademi Yay.
- Erhan, Ç.(2013). Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu, (Ed.) Rıdvan Karluk ve Betül Yüce Dural, *Avrupa Birliği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Europische Union(2019,12 Ağustos). Vertrag von Amsterdam. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_of_amsterdam_de.pdf.
- Gombrich, E. H(2009). *Eine kurze Weltgeschichte für junge Leser*. Köln: Buchverlag.
- Helmrath, J.(2017,12 Ocak). Eine Humanist als Vater der Europagedankens?.http://www.europa.clio-online.de/Portals/_Europa/documents/fska/E_2005_FS6-01.pdf.
- İKV,(2019,15 Eylül). AB Genişlemesi. <https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=28>.
- Konrad, F.(2017,15 Ocak). Von der 'Türkengefahr' zu Exotismus und Orientalismus: Der Islam als Antithese Europas (1453–1914), *Europäische Geschichte Online (EGO)*, Institut für Europäische Geschichte. <http://www.ieg-ego.eu/konradf-2010-de>.
- Majer, D., W.(2014). *Hhne Europäische Einigungsbestrebungen vom Mittelalter bis zur Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft (EWG) 1957*, Karlsruhe. Scientific Publishing,

- Mor, H.(2010). Avrupa Bütünleşme Süreci ve Sorunları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XIV, 499–541.
- Nelson, J.(2014). Charlemagne and Europe, *Journal of the British Academy*, vol.2,125-152.
- Özgen, M., K.(2019,24 Eylül). Avrupa Birliği'nin Batı Balkanlar Stratejisi ve Türkiye'nin Perspektifi, https://www.researchgate.net/publication/326507071_Avrupa_Birligi_nin_Bati_Balkanlar_Stratejisi_ve_Turkiye_nin_Perspektifi.
- Pfetsc, F., R.(1987). *Die Europäische Union Geschichte, Institutionen, Prozesse*. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Sancaktar, C.(2019,24Eylül).” Türkiye'nin Balkanlar Politikası Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Amaçlar ve Yapılması Gerekenler. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/1300/turkiye_nin_balkanlar_politikasi_uzerine_genel_bir_degerlendirme_amaclarve_yapilmasi_gerekenler.
- Schuster,M.(2016). *Der Friedensvertrag Georgs Von Podiebrad von1464 vor dem Hintergrund der spätmittelalterlichen Vertragspraxis*. Osnabrück: V&R unipress Universitätsverlag.
- Theimer,W.(1988). *Geschichte der Sozialismus*, Tübingen. Francke Verlag.